

знаходячись в організованій групі чи злочинній організації з метою попередження чи розкриття їхньої злочинної діяльності, або, виконуючи спеціальне завдання з попередження чи розкриття злочину, була змушена заподіяти шкоду правоохоронюваним інтересам.

2. Правила частини першої цієї статті не застосовуються до особи, яка навмисно вчинила тяжкий чи особливо тяжкий злочин, пов'язаний з посяганням на життя чи здоров'я іншої людини чи настанням інших тяжких або особливо тяжких наслідків.

3. Особа, яка вчинила злочин, передбачений частиною другою цієї статті, не може бути засуджена до довічного позбавлення волі, а покарання у виді позбавлення волі не може бути призначене їй на строк, більш половини максимального строку позбавлення волі, передбаченого законом за цей злочин".

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність" // Кримінально-процесуальний кодекс України. -К.: "Інком", 1993.

2. Багрий-Шахматов Л.С. Социально-правовые проблемы уголовной ответственности и форм ее реализации: Общая часть: Курс лекций. -Одесса: АТ «Бахва», 1998. -192 с.

3. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар /Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. -К.: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2003.

4. Уголовный кодекс Республики Беларусь. -Мн.: Амалфея, 2000. -510 с.

5. Уголовное законодательство Республики Беларусь и Российской Федерации: Сравнительный анализ /Под ред. Н.И. Ветрова, А.Я. Гришко, В.В. Мороза. -М.: ЮИ МВД России, 2000. -101 с.

6. Уголовный кодекс Российской Федерации: Официальный текст. -М.: ИНФРА-М-НОРМА, 1997.

7. Корнеевский Ю.В., Токарева М.Е. Использование результатов оперативно-розыскной деятельности в доказывании по уголовным делам. -М.: Юрлитинформ, 2000. -152 с.

Надійшла до редколегії 06.07.2004

ОГАРЕНКО Ю.В. ПРОБЛЕМЫ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЛИЦ, ВЫПОЛНЯЮЩИХ СПЕЦИАЛЬНУЮ ЗАДАЧУ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ ИЛИ РАСКРЫТИЮ ПРЕСТУПНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗОВАННОЙ ГРУППЫ ИЛИ ПРЕСТУПНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Исследована уголовная ответственность лиц, совершивших преступление при выполнении специальной задачи по предотвращению преступной деятельности организованной группы или преступной организации по законодательству Украины; проведен сравнительный анализ данной нормы с уголовным законодательством Российской Федерации и Республики Беларусь.

OGARENKO JU. V. PROBLEMS CRIMINAL LIABILITY OF THE PERSONS WHO ARE CARRYING OUT THE SPECIAL TASK UNDER THE PREVENTION OR DISCLOSING OF CRIMINAL ACTIVITY OF ORGANIZED GROUP OR THE CRIMINAL ORGANIZATION: COMPARATIVE ASPECT

It is investigated criminal by the responsibility of the persons who have committed a crime at performance of a special task on prevention of criminal activity of organized group or the criminal organization under the legislation of Ukraine; the comparative analysis of the given norm with the criminal legislation of the Russian Federation and Byelorussia is carried out.

I.O. ПАНОВ

Національний університет внутрішніх справ

УДК 35.077.6+351.746

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ НАКЛАДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ ДІЛЬНИЧНИМ ІНСПЕКТОРОМ МІЛІЦІЇ

Виконаний аналіз діяльності дільничних інспекторів міліції щодо накладення адміністративних стягнень та з'ясовані особливості їх застосування.

Накладення стягнення за вчинення адміністративного правопорушення є важливим елементом юрисдикційної

діяльності дільничного інспектора міліції і має підкорятися загальним правилам, які конкретизують і поглиблюють конституційні принципи законності, гуманізму, індивідуалізації адміністративної відповідальності, закріплені в гл.4 КпАП України [1].

Говорячи про діяльність дільничних інспекторів міліції щодо накладення означених адміністративних стягнень, необхідно звернути увагу, що в адміністративно-правовій літературі ряд загальних питань адміністративно-юрисдикційної діяльності досліджувались в працях науковців раніше, зокрема, О.М. Бандурки, Ю.П. Битяка, А.С. Васильєва, І.П. Голосніченка, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, А.П. Коренева, М.М. Тищенко та ін. Разом із тим, сьогодні існують проблеми в регулюванні адміністративно-процесуальними нормами порядку накладення адміністративних стягнень, у тому числі, і дільничним інспектором міліції. Саме деякі з них ми й розглянемо в цій статті.

Виконання загальних правил при застосуванні адміністративних стягнень виявляється, перш за все, в неухильному додержанні принципу законності. Стягнення за адміністративне правопорушення накладається в межах, встановлених нормативним актом, який передбачає відповідальність за його вчинення, в точній відповідності з КпАП та іншими актами про адміністративні правопорушення.

Це правило означає, по-перше, що за вчинений проступок накладається стягнення тільки того виду, який встановлено в санкції відповідної статті КпАП. Не можна, наприклад, застосовувати адміністративний арешт за дрібне розкрадання, виправні роботи – за виявлення неповаги до суду, оскільки ці стягнення санкціями відповідно ст.51 і ст.185-3 КпАП не передбачені [2, с.33].

По-друге, стягнення накладається в точно визначених законом межах. Не допускається застосування стягнення нижче нижчої межі, передбаченої санкцією відповідної статті, а також перевищення його максимального розміру. Наприклад, за вчинення повторно розпивання спиртних напоїв у громадських місцях або появи в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, встановлено штраф від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, і саме в цих рамках його і необхідно застосовувати.

По-третє, під час накладення адміністративного стягнення мають бути дотримані усі інші вимоги законодавства про адміністративні правопорушення - щодо наявності складу адміністративного проступку, відсутності обставин, що виключають адміністративну відповідальність, підвідомчості справ, строків давності [3, с.36-37].

Важливе значення для адміністративно-юрисдикційної діяльності дільничного інспектора міліції має визначення в ч.2 ст.33 КпАП обставин, які він має врахувати з метою індивідуалізації відповідальності при накладенні стягнення. Це: характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність. Розуміння змісту цих обставин необхідне для обґрунтованості призначення конкретного заходу адміністративної відповідальності.

Про характер правопорушення свідчать його об'єкт,

тобто суспільні відносини, на які посягає проступок (наприклад, права і свободи громадян, тощо), а також ознаки, що характеризують об'єктивну сторону правопорушення (дія чи бездіяльність, характер і розмір заподіяної шкоди, час, місце, спосіб, засоби вчинення правопорушення тощо) [2, с.34].

Особу порушника характеризують, перш за все, ознаки, властиві суб'єктові проступку (вік, стать, службовий, соціальний стан, протиправна поведінка в минулому тощо), а також поведінка в трудовому колективі і в побуті, ставлення до сім'ї, колег по роботі, навчанню тощо [4, с.170]. Всі ці обставини має бути встановлено дільничним інспектором, який розглядає справу, щоб мати повну уяву про особу порушника.

Ступінь вини правопорушника залежить від форми вини, з якою вчинено проступок, а також від мотиву і мети його вчинення. Зрозуміло, що вчинення правопорушення умисно відрізняється від вчинення його з необережності. В першому випадку ступінь вини порушника вищий. Деякі правопорушення може бути вчинено тільки умисно. В цих випадках для визначення ступеню вини порушника має значення вид умислу – прямий чи непрямий. Якщо проступок вчинено з прямим умислом, то ступінь вини порушника може підвищити наявність корисливого або іншого низького мотиву) [5, с.78].

Майновий стан правопорушника також має бути врахований при застосуванні такого адміністративного стягнення як штраф. При цьому враховується не тільки розмір заробітної плати особи, але й всі інші види її прибутку, який підлягає оподаткуванню, а також наявність або відсутність у неї утриманців.

Обставинам, що пом'якшують і обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, присвячено статті 34 та 35 КпАП. Перелік таких обставин може бути доповнено законодавством, тобто він не вичерпний, відкритий. Більше того, дільничний інспектор, розглядаючи справу, може визнати пом'якшувачими й обставини, не передбачені законом (наприклад, бездоганну трудову діяльність, похилий вік, наявність у правопорушника утриманців тощо) [6, с.145]. На відміну від пом'якшувачих обставин, перелік обставин, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, не може бути розширений суб'єктами адміністративної юрисдикції, зокрема, дільничним інспектором.

Обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, мають важливе значення при накладенні стягнення. Врахування пом'якшувачих обставин надає дільничному інспектору право призначити штраф ближчий до мінімуму санкції статті, якою передбачено відповідальність за дане діяння, або застосувати замість штрафу попередження. Крім того, в таких випадках можливе звільнення порушника від адміністративної відповідальності з передачею матеріалів справи на розгляд громадської організації чи трудового колективу або з оголошенням усного зауваження. Наявність же обтяжувачих обставин, навпаки, надає можливість накласти стягнення, яке дорівнює максимуму санкції статті КпАП або наближене до цього максимуму [2, с.34].

Разом із тим, в практичній діяльності дільничних інспекторів зазначені правила виконуються не завжди. В

усякому випадку, встановити, що саме він врахував для визначення конкретного заходу стягнення, практично неможливо, тому що це не відображається в жодному документі. У зв'язку з цим в КпАП необхідно закріпити правило, що постанова по справі про адміністративний проступок має бути обґрунтованою, тобто зазначений суб'єкт має в постанові перерахувати всі враховані обставини.

Слід нагадати, що, безумовно, в процесі застосування норми права до конкретної ситуації (випадку) на остаточне прийняття індивідуального акта значний вплив справляє орган, який цю норму застосовує. Встановлення і оцінка факту, з яким норма пов'язує виникнення певних правовідносин, залежить від ряду чинників як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Крім того, в нормі права заздалегідь не можна передбачити всіх життєвих випадків і обставин. Тому вона залишає певний простір, який має заповнити орган, що застосовує норму. При цьому, цей орган повинен брати до уваги загальний погляд на значення певних понять, мету, якої він має досягти, і нарешті на засади здорового глузду [7].

Отже, дільничний інспектор не завжди отримує з припису правової норми конкретну відповідь на запитання, як вирішити певну справу в тому чи іншому випадку, щоб рішення було найоптимальнішим, найкориснішим і доцільним як з точки зору особи, так і з точки зору дільничного як представника влади. Дільничний інспектор повинен мати власне розуміння суспільного інтересу, актуальної державної політики і на підставі приписів приймати найдоцільніші рішення. З цього приводу, на нашу думку, необхідно звернутися до проблеми вільного розсуду в управлінні.

В сучасних літературних джерелах інститут вільного розсуду трактується вченими-адміністративістами як адміністративний розсуд. Він має місце тоді, коли адміністрація для розв'язання правової ситуації може вибирати з кількох варіантів рішень, коли норма права однозначно не детермінує в однаковий спосіб правового наслідку, а лише уповноважує адміністративний орган (посадову особу) зробити вибір. Розсуд може проявлятися в тому, що адміністрація має вирішити, чи можна застосовувати даний засіб взагалі, або який з них вибрати. Оскільки адміністративний розсуд нерозривно пов'язаний з виконанням органами виконавчої влади покладених на них завдань і повноважень, то власне їх розмаїття, а також різновидність адміністративної діяльності обумовлює існування кількох його видів. Г. Ткач виділяє чотири види адміністративного розсуду [7]. Не вдаючись до подробиць усіх них, акцентуємо увагу на першому, тому що саме він стосується юрисдикційної діяльності дільничного інспектора міліції.

Так, цей вид адміністративного розсуду пов'язаний із ситуацією, коли норма матеріального права, встановлюючи можливі варіанти рішень, залишає на розсуд органу (посадової особи) вибір одного з цих варіантів (наприклад, вибір дільничним інспектором одного з передбачених санкцією правової норми заходів впливу за адміністративне правопорушення). У цьому випадку вільний розсуд може проявлятися як в оцінці юридичного факту, так і у виборі одного з видів стягнень, але в останньому випадку розсуд обмежується санкцією, передбаченою відповідною статтею. На вибір стягнення впливають результати оцінки

юридичного факту, особи правопорушника та інших обставин справи. Ми приєднуємося до висновку, який робить Г. Ткач: у процесі юрисдикційної діяльності можливість вдаватися до адміністративного розсуду дуже обмежена [7]. На нашу думку, цей висновок цілком відноситься до діяльності дільничного інспектора міліції, тому що у виборі заходів адміністративного стягнення, порядку їх накладення та практичного застосування він не має простору.

До загальних належать також правила накладення адміністративних стягнень за вчинення кількох правопорушень. В ст.36 КпАП визначено, що в разі вчинення однією особою двох або більше адміністративних правопорушень стягнення накладається за кожен проступок окремо. Такий порядок застосування стягнень зумовлений тим, що справи про адміністративні правопорушення однієї й тієї ж особи вирішують частіше за все різні державні органи (посадові особи) в межах своєї підвідомчості. У практиці дільничного інспектора можуть бути різноманітні випадки. Так, наприклад, громадянин, перебуваючи в п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, порушив тишу в громадському місці. За перше правопорушення стягнення застосовує дільничний інспектор, а за друге – адміністративна комісія.

Але може бути й інша ситуація. Наприклад, громадянин з'явився в громадському місці у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, після вживання придбаного ним самогону. У такому випадку дільничний повинен сам розглядати справи про два адміністративні проступки і накласти одне стягнення в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з числа вчинених. Таким чином, при одночасному розгляді справ про правопорушення, передбачене статтями 177 та 178 КпАП, дільничний може накласти штраф до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – максимум, який передбачено санкціями цих статей.

Отже, природно постає питання чіткого додержання дільничним інспектором строків розгляду справ про правопорушення, особливо у випадках одночасного розгляду кількох таких справ. Питання полягає у тому, що за загальним правилом справа про адміністративне правопорушення розглядається в п'ятнадцятиденний строк (ст.277 КпАП). За загальним правилом розглядаються, зокрема, справи про придбання самогону (ст.177 КпАП). Однак, враховуючи специфіку окремих проступків, законодавець в ряді випадків встановлює скорочені строки розгляду справ. Так, протягом доби розглядаються справи, які не терплять зволікання, і як правило, справи про правопорушення, що характеризуються підвищеним ступенем суспільної небезпеки [8, с.201]. У нашому випадку це розливання спиртних напоїв у громадських місцях і поява в громадських місцях у п'яному вигляді (ст.178 КпАП). Таким чином, при вчиненні однією особою двох зазначених правопорушень для розгляду прав про них передбачені різні строки, розбіжність становить два тижні, проте дільничний може все-таки розглядати їх і одночасно, але тільки протягом доби. Такий варіант можливий, однак в деяких справах необхідно додаткове з'ясування певних обставин, що потребує часу, більшого ніж доба.

В літературі часто піддається критиці встановлення рі-

зноманітних за тривалістю строків для розгляду справ про різні адміністративні проступки і висловлюються пропозиції про необхідність уніфікувати їх залежно від суб'єктів розгляду справ [9, с.76-77]. На думку А.Т. Комзюка, ця пропозиція загалом заслуговує на увагу. Він пропонує для справ про адміністративні проступки передбачити єдиний строк – 15 діб з моменту одержання протоколу та інших матеріалів справи відповідним органом чи посадовою особою [10, с.287]. В цілому ми приєднуємося до такої позиції, але, як уявляється, цей строк не відповідає принципу оперативності провадження в справах про адміністративні правопорушення, тому доцільно встановити загальний строк для всіх правопорушень 7-10 днів. Єдиний виняток мають становити справи про правопорушення, за які передбачено можливість застосування адміністративного затримання до розгляду справи. Для тих випадків, коли суб'єкт адміністративної юрисдикції вважає необхідним з'ясувати якісь додаткові обставини правопорушення і витребувати з цієї метою додаткові матеріали, слід передбачити його право відкласти розгляд справи на певний строк з прийняттям відповідного рішення.

В ст.38 КпАП встановлено строки, після закінчення яких виключається накладення адміністративних стягнень. За загальним правилом адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше, ніж через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – два місяці з дня його виявлення. Таким чином, для правопорушень, справи про які підвідомчі дільничним інспекторам, точкою відліку строку давності притягнення до адміністративної відповідальності є день вчинення правопорушення, при цьому цей день в 2-х місячний строк не включується. Строк спливає о 24 годині останньої доби другого місяця.

Накладення адміністративного стягнення тягне для порушника певні несприятливі юридичні наслідки. По-перше, повторно протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, визнається обставиною, яка обтяжує адміністративну відповідальність, про що вище вже згадувалось. По-друге, законодавство про адміністративні правопорушення досить часто розглядає повторність як кваліфікуючу обставину, в нашому випадку це ч.2 ст.178 КпАП. У зв'язку з цим ст.39 КпАП встановила строк, після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню. Він обчислюється з моменту закінчення виконання адміністративного стягнення і становить один рік.

Для визнання особи такою, що не була піддана адміністративному стягненню, не потрібне видання якогось спеціального документа. Стягнення погашається автоматично після закінчення річного строку і за умови не вчинення

протягом цього строку нового адміністративного проступку. Якщо ж особа вчинить нове правопорушення до погашення стягнення за попереднє, перебіг строку переривається. Давність в цих випадках починається з моменту закінчення виконання адміністративного стягнення, призначеного за знову вчинений проступок.

Таким чином, накладення дільничним інспектором міліції стягнення за вчинення адміністративного правопорушення має базуватися на чіткому дотриманні вимог закону. Разом із тим в багатьох випадках законодавство саме потребує уточнення з метою приведення у відповідність з вимогами часу. Таке завдання має бути вирішено в ході нової кодифікації законодавства про адміністративні проступки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // ВВР УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст.1122.
2. Адміністративна відповідальність в Україні: Навч. посібник / За заг. ред. А.Т. Комзюка. – Х., 2001. – 112 с.
3. Битяк Ю.П., Зуй В.В., Комзюк А.Т. Переконавання і примус у державному управлінні. Адміністративна відповідальність: Конспект лекцій. – Харків: Укр. юрид. академія, 1994. – 44 с.
4. Адміністративне право України: Підручник / За ред. Ю.П. Битяка. – Харків: Право, 2000. – 520 с.
5. Ващенко С.В., Поліщук В.Г. Адміністративна відповідальність: Навч. посібник. – Запоріжжя: Юрид. ін-т МВС України, 2001. – 142 с.
6. Битяк Ю.П., Зуй В.В. Административное право Украины (Общая часть): Учебное пособие. – Х.: ООО «Одиссей», 1999. – 224 с.
7. Ткач Г. Природа і види адміністративного розсуду // Право України. – 2002. – № 5. – С.30-33.
8. Миколенко А.И. Административный процесс и административная ответственность в Украине: Учебное пособие. – Х.: «Одиссей», 2004. – 272 с.
9. Масленников М.Я. Административно-юрисдикционный процесс: Сущность и актуальные вопросы правоприменения по делам об административных правонарушениях. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1990. – 207 с.
10. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: Монографія / За заг. ред. О.М. Бандурки. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 336 с.

Надійшла до редколегії 14.12.2004

ПАНОВ И.А. НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ НАЛОЖЕНИЯ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ВЗЫСКАНИЙ УЧАСТКОВЫМ ИНСПЕКТОРОМ МИЛИЦИИ

Выполнены анализ деятельности участковых инспекторов милиции по наложению административных взысканий и выяснены особенности их применения.

PANOV I.A. ACTING AS SOME PROBLEMS OF OFFICIAL PENALTIES IMPOSING THE LOCAL POLICEMAN OF MILITIA

Are executed the analysis activity of local policemen of militia on imposing official penalties and features of their application are found out.